

เขตเศรษฐกิจพิเศษในรูปแบบคลัสเตอร์

รติมา คชนันท์

วิทยากรชำนาญการ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 2 สำนักวิชาการ

ตามที่รัฐบาลได้มีนโยบายสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ คือ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศซึ่งถือเป็นวาระแห่งชาติ และเป็นยุทธศาสตร์หลักที่สำคัญในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน นโยบายคลัสเตอร์ (Cluster) จึงได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันนับว่ายังชะลอตัว บวกกับความสามารถในการแข่งขันของประเทศยังคงอยู่ในภาวะถดถอยลง ดังนั้น การจะก้าวไปสู่การแข่งขันระดับสากลโดยเฉพาะในยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันเป็นคลัสเตอร์ เพื่อรองรับทั้งการส่งออกที่จำเป็นต้องเพิ่มมูลค่าสินค้า รวมถึงต้องมีการสร้างแบรนด์โดยคลัสเตอร์นั้นจะก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ โดยเฉพาะบริษัทใหญ่ให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศ

ทั้งนี้ รัฐบาลในชุดปัจจุบันได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบของการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ดังกล่าว โดยเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2558 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีโดยมี พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นประธาน ได้มีมติเห็นชอบนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในรูปแบบคลัสเตอร์ และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคลัสเตอร์ต่อไป ทั้งนี้ มอบหมายให้กระทรวงอุตสาหกรรม (อก.) เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบการขับเคลื่อนนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในรูปแบบคลัสเตอร์ให้เป็นรูปธรรม และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงานการพัฒนาในแต่ละคลัสเตอร์ (มติคณะรัฐมนตรี, 2558) โดยที่นโยบายคลัสเตอร์นี้จะเป็นการยกระดับพื้นที่ที่มีศักยภาพ และเป็นฐานการผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมายเพื่อรองรับกิจการที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และอุตสาหกรรมแห่งอนาคต โดยจะมีการเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่คลัสเตอร์ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ อุตสาหกรรมสนับสนุนสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยองค์กรของรัฐ และเอกชน รวมทั้งจะมีการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างบูรณาการในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาคนและเทคโนโลยี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์ การให้สิทธิประโยชน์ทั้งด้านภาษีและที่มิใช่ภาษี การสนับสนุนด้านเงินทุน การแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค เป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้คลัสเตอร์มีความเข้มแข็งและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ส่งผลให้การลงทุนในพื้นที่คลัสเตอร์มีความได้เปรียบเหนือการลงทุนในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้ในระยะแรก รัฐบาลได้กำหนดคลัสเตอร์เป้าหมายใน 2 รูปแบบ คือ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558)

1. **Super Cluster** เป็นคลัสเตอร์สำหรับกิจการที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต ตัวอย่างเช่น

- **ยานยนต์และชิ้นส่วน** (7 จังหวัด : พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และนครราชสีมา) โดยเป็นกิจการเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น การผลิตรถจักรยานยนต์ ขนาด ≥ 248 cc. (กรณีมีการขึ้นรูปชิ้นส่วนเครื่องยนต์) การผลิตเครื่องยนต์สำหรับยานพาหนะ การผลิตชิ้นส่วนสำคัญที่ยังไม่มีการผลิตหรือมีน้อยราย ได้แก่ ชิ้นส่วนความปลอดภัย และประหยัดพลังงาน อุปกรณ์สำหรับรถ ชิ้นส่วนระบบเชื้อเพลิง/ระบบส่งกำลัง/ระบบเครื่องยนต์ การผลิตยาง ล้อ สำหรับยานพาหนะ

- **เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์โทรคมนาคม** (7 จังหวัด : พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี นครราชสีมา) โดยกิจการส่วนใหญ่จะเป็นการออกแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น อุปกรณ์โทรคมนาคม ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับเครื่องมือแพทย์ ยานยนต์ เป็นต้น รวมถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าที่อยู่ในระดับเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น สามารถเชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ (ฐานเศรษฐกิจออนไลน์, 2559)

- **ดิจิทัล** (2 จังหวัด : เชียงใหม่ และภูเก็ต) โดยรัฐบาลเน้นการลงทุนที่จังหวัดดังกล่าว เพื่อให้เป็นศูนย์กลางดิจิทัล เช่น การผลิตซอฟต์แวร์ ศูนย์ข้อมูลการให้บริการระบบคลาวด์ (Cloud Service) การสร้างภาพยนตร์ไทย และการบริการแก่ธุรกิจสร้างภาพยนตร์ซึ่งนับว่าเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าจับตามอง

- **ปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม** (2 จังหวัด : ชลบุรี และระยอง) โดยจะเป็นโครงการลงทุนปิโตรเคมีหรือเคมีภัณฑ์ชนิดพิเศษ การผลิตพอลิเมอร์หรือเคมีภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์จากพลาสติกชีวภาพ และบรรจุภัณฑ์กระดาษเคลือบพลาสติกชีวภาพ ที่ล่าสุดภาคเอกชนรับมาตรการรัฐเดินแผนการลงทุนอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่จะเกิดมากขึ้นในปี 2559 เป็นต้นไป ทั้งนี้ กลุ่มบริษัทที่ได้ตอบรับจะลงทุนในผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีทั่วไป ชนิดพิเศษและไบโอพลาสติก ในเบื้องต้นเงินลงทุนรวมกว่า 2 แสนล้านบาท โดยเม็ดเงินลงทุนดังกล่าวจะเป็นในส่วนของการลงทุนสำหรับผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีชนิดพิเศษถึง 1.08 แสนล้านบาท เป็นเงินลงทุนในส่วนของไบโอพลาสติก 2.9 หมื่นล้านบาท และเป็นเงินลงทุนสำหรับปิโตรเคมีทั่วไป 5.77 หมื่นล้านบาท และเงินลงทุนสำหรับโครงสร้างพื้นฐานอีก 1.3 หมื่นล้านบาท ที่เกิดจากการลงทุนของกลุ่มบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) กลุ่มเอสซีจี บริษัท วีนีไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท ดาวเคมีคอล เป็นต้น (ฐานเศรษฐกิจออนไลน์, 2559)

- **การจัดตั้งเมืองนวัตกรรมด้านอาหาร (Food Innopolis)** อยู่ระหว่างการพิจารณากำหนดรายละเอียด

- **ศูนย์กลางทางการแพทย์ (Medical Hub)** อยู่ระหว่างการพิจารณากำหนดรายละเอียด

2. **คลัสเตอร์เป้าหมายอื่น ๆ** ตัวอย่างเช่น

- **เกษตรแปรรูป** โดยพื้นที่เป้าหมายกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งมีวัตถุดิบสำคัญหลากหลายตามตัวอย่างในวงเล็บ

- ภาคเหนือ (ผักผลไม้และผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ปศุสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย และข้าวโพด) ได้แก่ ขอนแก่น นครราชสีมา ชัยภูมิ และบุรีรัมย์

- ภาคกลางตอนล่าง (อ้อย สับปะรด และยาง) ได้แก่ กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์

- ภาคตะวันออก (ผลไม้ และยาง) ได้แก่ ระยอง จันทบุรี และตราด

- ภาคใต้ (ปาล์ม อาหารทะเล และยาง) ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี กระบี่ และสงขลา

โดยกิจการเป้าหมายจะเน้นไปที่การปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์ สารสกัด/ผลิตภัณฑ์จากสารสกัด สารออกฤทธิ์ (Active Ingredient) อาหารทางการแพทย์ (Medical Food) การคัดคุณภาพบรรจุภัณฑ์รักษาพืชผักผลไม้ หรือดอกไม้ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ศูนย์กลางการค้าสินค้าเกษตรผลิตภัณฑ์จากยางธรรมชาติ (ต้องตั้งใน 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง กาญจนบุรี และสงขลา) นิคม/เขตอุตสาหกรรมยาง (ต้องตั้งใน 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง กาญจนบุรี และสงขลา)

- สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

- ฝั่งตะวันตกเชื่อมโยงกับแหล่งผลิตในเมียนมา

- ฝั่งตะวันออกเชื่อมโยงกับแหล่งผลิตในกัมพูชา

- กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางด้านการออกแบบ (Design) การจัดหา (Sourcing) และการค้า (Trading)

สำหรับกิจการเป้าหมายของสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจะมุ่งเน้นไปที่เส้นใยธรรมชาติ หรือเส้นใยประดิษฐ์ (เฉพาะเส้นใยที่มีคุณสมบัติพิเศษ และเส้นใยรีไซเคิล) ด้ายหรือผ้า (เฉพาะด้าย/ผ้าที่มีคุณสมบัติพิเศษ และด้าย/ผ้าที่มีการออกแบบหรือ การวิจัยหรือพัฒนา (R&D) ฟอก/ย้อม/พิมพ์/แต่งสำเร็จ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประกอบการแต่งกายและเคหะสิ่งทอ (เฉพาะที่มีการออกแบบหรือ การวิจัยหรือพัฒนา (R&D) กิจการบริการออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ เชิงสร้างสรรค์ (Creative Product Design & Development Center)

อย่างไรก็ดี สำหรับมาตรการสนับสนุนการพัฒนาคลัสเตอร์ในประเทศนั้นประกอบไปด้วย การให้สิทธิประโยชน์ การพัฒนาคนและเทคโนโลยี การสนับสนุนเงินทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (วีรพงศ์ ไชยเพิ่ม, 2558) โดยในส่วนของโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการลงทุนในพื้นที่คลัสเตอร์นั้น พื้นที่ที่รัฐบาลได้ประกาศกำหนดให้เป็น “คลัสเตอร์” ล้วนเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับการลงทุน ไม่ว่าจะเป็นด้านนิคมอุตสาหกรรมไฟฟ้า ประปา การขนส่ง รวมถึงสถาบันการศึกษาในทุกกระดับ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพด้านการลงทุนของพื้นที่คลัสเตอร์ ขณะที่สิทธิประโยชน์มีรายละเอียดดังปรากฏในตารางดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558)

สิทธิประโยชน์	ซูเปอร์คลัสเตอร์ (Super Cluster)	คลัสเตอร์อื่น ๆ
ภาษี (Tax)	<p>สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI)</p> <ul style="list-style-type: none"> ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 8 ปี และลดหย่อน 50% เพิ่มเติมอีก 5 ปี ยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร <p>กระทรวงการคลัง (อยู่ระหว่างการพิจารณากำหนดรายละเอียด)</p> <ul style="list-style-type: none"> สำหรับกิจการเพื่ออนาคตที่มีความสำคัญสูง จะพิจารณายกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 10-15 ปี ยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับผู้เชี่ยวชาญชั้นนำระดับนานาชาติที่ทำงานในพื้นที่ที่กำหนด ทั้งคนไทยและต่างชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 3-8 ปี และลดหย่อน 50% เพิ่มเติมอีก 5 ปี ยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร
ที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tax)	<ul style="list-style-type: none"> อนุญาตให้ต่างชาติถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน เพื่อประกอบกิจการที่ได้รับการส่งเสริม จะพิจารณาให้ถิ่นที่อยู่ถาวร (Permanent Residence) สำหรับผู้เชี่ยวชาญชั้นนำระดับนานาชาติ 	เหมือนกัน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

สรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่ารัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ โดยได้นำนโยบายคลัสเตอร์มาใช้เพื่อสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และนับจากนี้ไปอาจกล่าวได้ว่าฐานการผลิตของไทยกำลังมาถึงจุดเปลี่ยนสำคัญ โดยเริ่มขยับตัวไปสู่ฐานการผลิตใหม่ และคาดว่าจะมีความพร้อมในการแข่งขันในระดับสากลมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในภาคผลิต บวกกับอุตสาหกรรมสีเขียว รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการให้สิทธิประโยชน์ การพัฒนาคนและเทคโนโลยี การสนับสนุนเงินทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น่าจับตามองว่าในอนาคตธุรกิจไทยจะได้รับการยอมรับจากตลาดโลกมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการกำหนดพื้นที่คลัสเตอร์ดังกล่าวจะนำมาซึ่งการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม อย่างไรก็ตาม การจะทำให้คลัสเตอร์เข้มแข็งนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงและไม่ควรมองข้ามคือเรื่องของการปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐานการทำงานที่เป็นสากล รวมถึงการเพิ่มทักษะให้กับบุคลากรในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นทักษะความรู้ ความชำนาญ ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ

รวมถึง ทักษะความรู้ด้านการตลาด ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการทำธุรกิจ ไม่ว่าจะป็นธุรกิจขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ล้วนต้องพึ่งพาความรู้ความสามารถด้านการตลาด เพื่อนำพาให้ธุรกิจเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืน และสามารถยืนอยู่ได้ท่ามกลางการแข่งขันที่ทวีคูณมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเข้าสู่ตลาดระดับสากลอย่าง AEC ซึ่งประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ทัดเทียมประเทศอื่น ๆ และเป็นที่ยอมรับจากทั่วโลกมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ซูเปอร์ คลัสเตอร์ พลิกโฉมหน้าอุตสาหกรรมไทย. (5 มกราคม 2559). **ฐานเศรษฐกิจออนไลน์**. สืบค้น 4 มกราคม 2559 จาก <http://www.thansettakij.com/2016/01/05/24470>
- มติคณะรัฐมนตรี**. (22 กันยายน 2558). สืบค้น 4 มกราคม 2559 จาก <http://www.thaigov.go.th>
- วีรพงษ์ ไชยเพิ่ม. (5 พฤศจิกายน 2558). **การบรรยายพิเศษเกี่ยวกับทิศทางนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ**. การสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อร่าง พ.ร.บ. เขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. โรงแรมเซ็นจูรี่พาร์ค กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2558). **อนาคตก้าวไกลด้วยคลัสเตอร์**. สืบค้น 5 มกราคม 2559 จาก <http://www.boi.go.th>